

ნათია კობალეიშვილი,
საქართველოს შოთა რუსთაველის თეატრისა და
კინოს სახელმწიფო უნივერსიტეტის,
დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

რეზიუმე

კინოინდუსტრიის განვითარების ყველაზე რადიკალურ ეტაპებზეც კი, საქართველოს კინოწარმოების თავისებურებანი ინარჩუნებს მახასიათებლებს, რომელთა ამოხსნაც შესაძლებელია ქვეყნის ყველაზე მნიშვნელოვანი, რეალური მიზეზებით. ამ დარგში, გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება წარმოების განვითარებისთვის აუცილებელ, იმგვარ შესაძლებლობას, როგორცაა მაგალითად კოპროდუქცია – ორი, ან რამდენიმე ქვეყნის ერთობლივი პროექტი, სადაც დომინანტური წარმოების ორგანიზების პროცესში, სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია გათვალისწინდეს პროექტის საავტორო ინტერესებიც და პროექტის სხვა საკითხებიც.

კოპროდუქციას თავისი ისტორიული და საინტერესო წარსული აქვს – ცენტრალიზებული დაფინანსების დროს, საბჭოთა ქვეყანაში, საქართველო საბავშვო კინოსა და ფილმ-ზღაპრების მაგალითზე ქმნიდა კოპროდუქციის ნაკლებად მასშტაბურ ნიმუშებს. თუმცა, იგივე პრაქტიკის ერთ-ერთი ცნობილი მაგალითი „წითელი კარავი“ (რეჟისორი – მიხეილ კალატოზიშვილი), რამდენიმე ქვეყნის ვრცელი და ფართო რესურსის გაერთიანების შედეგად შეიქმნა, რაც განიხილება კვლევაში.

კრიზისის შემდგომ პერიოდში, კინოცენტრის დაარსებამ საქართველოში განსაზღვრა კოპროდუქციისა და ერთობლივი პროექტების განვითარების ერთგვარი ხელშეწყობისა და ორგანიზების ის სისტემა, რომელმაც თავის მხრივ, რამდენიმე ეტაპად ჩამოაყალიბა წარმოების პროცესი: ა) კოპროდუქციის ერთიანი განხორციელების შედეგებზე მუშაობა; ბ) პროდიუსერების გამოცდილება პირველ ეტაპზე, როგორც მაჩვენებელი; გ) პროდიუსერების ერთიანი სისტემის ტრადიციები;

ვლადიმერ კაჭარავა, არჩილ მენაღარიშვილი, ლევან კორინთელი, არჩილ გელოვანი, ლაშა ხალვაში – ამ პროდიუსერთა გამოცდილება ერთობლივი პროდიუსინგის სფეროში საშუალებას გვაძლევს, ეტაპობრივად გავანალიზოთ პროცესი ქართული კინო-

ნოწარმოების განვითარების მიმართულებით და ალვიქვათ მისი პერსპექტივები.

კოპროდუქცია – კინონდუსტრიის განვითარების ეტაპი

საკვანძო სიტყვები: კოპროდუქცია, წარმოება, პროდიუსინგი, ერთიანი სისტემა, კინონდუსტრია, კოპროდიუსერი, ევროპული კონვენცია

კინონდუსტრიის განვითარების ყველაზე რადიკალურ ეტაპებზეც კი, საქართველოს კინოწარმოების თავისებურებანი ინარჩუნებს მახასიათებლებს, რომელთა ამოხსნაც შესაძლებელია ქვეყნის ყველაზე მნიშვნელოვანი, რეალურად არსებული მიზნებით. ამ დარგში, გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება წარმოების განვითარებისთვის აუცილებელ, იმგვარ შესაძლებლობას, როგორცაა მაგალითად კოპროდუქცია – ორი ან რამდენიმე ქვეყნის ერთობლივი პროექტი, სადაც დომინანტური წარმოების ორგანიზების პროცესში, სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია გათვალისწინდეს პროექტის საავტორო ინტერესებიც და პროექტის სხვა საკითხებიც.

კოპროდუქციას თავისი ისტორიული და საინტერესო წარსული აქვს – ცენტრალიზებული დაფინანსების დროს, საბჭოთა ქვეყანაში, საქართველო საბავშვო კინოსა და ფილმ-ზღაპრების მაგალითზე ქმნიდა კოპროდუქციის ნაკლებად მასშტაბურ ნიმუშებს. თუმცა, იმავე პრაქტიკის ერთ-ერთი ცნობილი მაგალითი „წითელი კარავი“ (რეჟისორი – მიხეილ კალატოზიშვილი), რამდენიმე ქვეყნის ვრცელი და ფართო რესურსის გაერთიანების შედეგად შეიქმნა.

„წითელი კარავი“, „ალადინის ლამპარი“, ფილმ-ზღაპრები, საბავშვო ფილმები და მუსიკალური ფილმები – საბჭოთა სისტემაში ამგვარი ინტერესების შეთავსება სხვა ქვეყნების წარმოების მიზნებთან და გეგმებთან ჩვეულ მოვლენად იქცა, თუმცა 60–70-იან წლებში, ეს პროცესი, რა თქმა უნდა, კონტროლდებოდა ყველა მიმართულებით და ეს, უპირველეს ყოვლისა, იდეოლოგიურად გამართულ, ე.წ. „საბჭოთა ინტერესების არასამიანოდ“ მიმართულ

კინოს ეხებოდა. შეიქმნა ფილმის დირექტორების მუშაობის ერთ-გვარი ტრადიციაც კი, რომელმაც თავის მხრივ, სათავე დაუდო დამოუკიდებლობამოპოვებულ ქვეყნებში ახალი სტილისა და ხედვის პროდიუსინგზე ორიენტირს. ბუნებრივია, კრიზისის პერიოდებში, ამ სეგმენტის განვითარება ძალიან გართულდებოდა, ან უბრალოდ არც იარსებებდა. ასეც მოხდა XX საუკუნის 90-იანი წლების საქართველოშიც.

კრიზისის შემდგომ პერიოდში, ჩვენს ქვეყანაში კინოცენტრის დაარსებამ განსაზღვრა კოპროდუქციისა და ერთობლივი პროექტების განვითარების ხელშეწყობისა და ორგანიზების ის სისტემა, რომელმაც, თავის მხრივ, რამდენიმე ეტაპად ჩამოაყალიბა წარმოების პროცესი:

- ა) კოპროდუქციის ერთიანი განხორციელების შედეგებზე მუშაობა;
- ბ) პროდიუსერების გამოცდილება პირველ ეტაპზე, როგორც მაჩვენებელი;
- გ) პროდიუსერების ერთიანი სისტემის ტრადიციები.

2014 წელს კინოცენტრის ინიციატივით პირველად ჩაერთო კერძო სექტორი – „თიბისი ბანკი“ და „გაეროს ქალთა ორგანიზაცია საქართველოში“ დოკუმენტური ფილმების წარმოებაში – ამ მოვლენამ უკვე გაააქტიურა თავისთავად განვითარებადი ტენდენციის ერთი მხარე – დოკუმენტური კინოს თემატური ინტერესების სოციალური და გენდერული მიმართულებებით გაფართოება.

საბანკო ორგანიზაციის და ამასთანავე გაეროს ქალთა ორგანიზაციის ერთობლივად ჩართვა ამ პროცესში, უნებლიედ სოციალურ-აქტუალური სივრცის მოზიდვის სურათს ქმნიდა. სწორედ ამ დროს, კოპროდუქციის ინტერესები იზრდება და ჩნდება ახალი, ერთობლივად რამდენიმე სეგმენტზე მოაზროვნე პროდიუსინგის აუცილებლობა, რაც თავისი ტრადიციებით დღევანდელ დღეს უკვე არსებობს. 2014 წელს, საქართველოს დამოუკიდებლობის ისტორიაში, ქვეყანაში პირველად გამოცხადდა დოკუმენტური ფილმების კოპროდუქციის კონკურსი. 2015 წელს, კინოცენტრის უშუალო ინიციატივით და ორგანიზაციის ფინანსური მხარდაჭერით, საქართველო ნიონის კრეატიული დოკუმენტური ფილმების ფესტივალის ყურადღების ცენტრში აღმოჩნდა. საპროდიუსერო მიზნების და ინტერესების მიხედვით, ეს იყო მნიშვნელოვანი შემთხვევა, როდესაც 21-ე საუკუნის ქართული დოკუმენტური კინოს რეტროსპექტივა ასეთი მასშტაბით გაიმართა.

არჩილ მენალარიშვილის და სხვა ქართველი პროდიუსერების მიერ ისტორიულ-ქრონიკალური მასალის დოკუმენტურ კვლევად ქცევა და განხორციელება, სწორედ ამ პროცესის იდეოლოგიურ შედეგად შეიძლება ჩაითვალოს. ფაქტად, რომელიც ასოციაციით, გარკვეულწილად ლოგიკურად უკავშირდება ინტერესს ქართული დოკუმენტური კინოს მიმართ.

ეროვნული კინოცენტრის ისტორია გვამცნობს: „2015 წელს, დოკუმენტური ფილმების საერთაშორისო კინოფესტივალზე IDFA ორი სრულმეტრაჟიანი დოკუმენტური ფილმი მთავარ კონკურსში მონაწილეობდა; ოთხი პროექტი იყო წარდგენილი, რომლებიც ეროვნული კინოცენტრის მხარდაჭერით განვითარდა და შეიქმნა; კინოცენტრის ფინანსური მხარდაჭერით 2016 წელს დასრულდა ოთხი სრულმეტრაჟიანი დოკუმენტური ფილმი; მონტაჟის პროცესში იყო ხუთი დოკუმენტური ფილმი; გადაღების პროცესში ოთხი დოკუმენტური ფილმი; განვითარების ეტაპზე რვა დოკუმენტური ფილმის პროექტი; ეროვნული კინოცენტრის მოწვევით ქართველი კინოდოკუმენტალისტი ნინო კირთაძე და შტეფან ტოლცი ქართველ დოკუმენტალისტებთან ერთად პროექტების განვითარებაზე მუშაობენ; ეროვნული კინოცენტრი უკვე მესამე წელია აფინანსებს დოკუმენტური ფილმების საერთაშორისო ფესტივალს CineDoc Tbilisi და დოკუმენტური პროექტების განვითარების პლატფორმას PitchDoc. ეროვნული კინოცენტრი ყველა მიმართულებას განსაზღვრული სტრატეგიით უდგება. 2016 წელს კინოცენტრის ხელშეწყობით, სხვადასხვა პლატფორმაზე თორმეტამდე დოკუმენტური ფილმის პროექტი ვითარდება. მათ ეძლევათ ადგილობრივი და საერთაშორისო კოპროდიუსერების მოძიების საშუალება. შესაბამისად სექტემბრის თვეში გამოცხადდა სრულმეტრაჟიანი და მოკლემეტრაჟიანი დოკუმენტური ფილმების კონკურსი 2016-2017 წლებში წარმოების დასაფინანსებლად“.

ეს მხოლოდ დოკუმენტური კინოს ისტორიაა და ბოლო პერიოდში, განსაკუთრებით 5 წლის განმავლობაში, საერთაშორისო კოპროდიუსერების მოძიება მუდმივად და ეფექტურად მიმდინარეობდა. თუმცა, ბუნებრივია პანდემიის პერიოდმა ტერიტორიულად პატარა ქვეყნის ინტერესებში ცვლილებები ამ მხრივაც შეიტანა.

ვლადიმერ კაჭარავა, არჩილ მენალარიშვილი, ლევან კორინთელი, არჩილ გელოვანი, ლაშა ხალვაში – ამ პროდიუსერთა გა-

მოცდილება ერთობლივი პროდიუსინგის სფეროში საშუალებას გვაძლევს, ეტაპობრივად გავაანალიზოთ პროცესი ქართული კინოწარმოების განვითარების მიმართულებით და აღვიქვათ მისი პერსპექტივები კოპროდუქციაში.

ეროვნული კინოცენტრი ყოველ წელს აცხადებს კონკურსს, სრულმეტრაჟიანი მხატვრული ფილმის ერთობლივი წარმოების წლის დაფინანსების მიზნით.

„კონკურსში მონაწილე პროდიუსერი (თუ მისი პროექტი აკმაყოფილებს ამ კონკურსის პირობებს) ავტომატურად მონაწილეობს კოპროდუქციის სტატუსის მინიჭების პროცედურაში, რომელიც რეგულირდება „ევროპის კონვენციით კინემატოგრაფიულ კოპროდუქციაზე (1992 წლის 2 ოქტომბერი)“¹ და ეხება:

1. კოპროდუქციას, რომელშიც ჩართულია სულ ცოტა ორი კოპროდიუსერი.
2. კოპროდუქციას, რომელშიც ჩართულია სამი და მეტი კოპროდიუსერი.
3. კოპროდიუსერებს, რომლებიც არ არიან კონვენციის წევრი ქვეყნის წარმომადგენლები და მათი მთლიანი წილი არ აღემატება ფილმის ბიუჯეტის 30%-ს.²

„კოპროდუქციას ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს იმიტომ, რომ ქვეყანაში შემოდის უცხოური ინვესტიცია. პირველ რიგში, კონტაქტებისთვის. იქაურ პროდიუსერებს უფრო დიდი გასაქანია აქვთ იმავე დისტრიბუციისთვის. დიდი პოტენციალი აქვს ასეთ პროექტს, რომელშიც ამდენი ქვეყანა მონაწილეობს“.³

„კინოკოპროდუქცია“ იმ ტიპის ნამუშევარია, რომელიც რამდენიმე ან ორ ქვეყანას უნდა მოიცავდეს. ამიტომ, საქართველოში დაწყებული ეს პროცესი აღნიშნავდა თავისთავად განვითარებად წარმოებით პროცესს, მისადმი გაზრდილ ინტერესს.

კოპროდუქციის მნიშვნელობა ჩვენი ქვეყნისათვის აიხსნება იმითაც, რომ ურთიერთობებს ამ მხრივ კინემატოგრაფიული კოპროდუქციის ევროპული კონვენცია არეგულირებს, რომელსაც ჩვენი ქვეყანა 2002 წელს შეუერთდა. ამ ფაქტმა შეცვალა დამოკიდებულება კინოს ეროვნული სტრატეგიის ინტერესების მიმართულებით, ვინაიდან კოპროდუქცია საქართველოს მასშტაბისთვის ის

¹ ევროპის, სტრასბურგი.

² საქართველოს, პირველი, შედეგები.

³ ნეტგაზეთი, კოპროდუქცია, კავშირი.

აუცილებელი და მნიშვნელოვანი მოვლენაა, რომელსაც თითქმის 15 - წლიანი განვითარების სხვადასხვა ეტაპი და პერსპექტივა გააჩნია.

ნინო კუხალაშვილი ინტერვიუში აცხადებდა, რომ: „კოპროდიუსერებს შორის წერილობითი შეთანხმება, რასაც კინემატოგრაფიული კოპროდუქციის შესახებ ევროპული კონვენცია ითვალისწინებს, პროექტის შესრულებას უფრო რეალისტურსა და შესაძლებელს ხდის.

მისი თქმით, კინემატოგრაფიული კოპროდუქციის ევროპული კონვენცია პროექტისთვის სტატუსის მინიჭების საკითხს განსაზღვრავს, რაც ქმნის ნიადაგს იმისთვის, რომ კოპროდუქციის მხარეებმა სამართლებრივი სტატუსი მიიღონ, რაც მათ კინოცენტრთან ურთიერთობის საშუალებას მისცემს. ამ კონკურსში სტატუსის საკითხიც შემოვიტანეთ. იმ ქვეყნიდანაც (კოპროდუქციის მონაწილე) სტატუსს რომ მოგიტანს შენი კონკურსანტი, ძალიან დიდი გარანტიაა, რომ ეს პროექტი შედგება“ – ვკითხულობთ 2013 წლის სტატი-აში კოპროდუქციის შესახებ.

მართლაც, დოკუმენტური და მხატვრული ფილმების ის ნაწილი, რომელიც ქართულმა მხარემ ამგვარი პროდიუსერების მიმართულებით შექმნა, სხვა გარემოს ქმნის ქართველი რეჟისორებისთვისაც. არა მხოლოდ თანხის მოძიების, არამედ გამოცდილების მიმართულებითაც, ეს სხვა პროცესია, რომელიც კინოს ინტეგრაციის და მისი იდეოლოგიურ-თემატური განვითარების საშუალებას გვაძლევს.

„თოლია“ – სინეტიკის ესპანურ-ქართული პროექტი, „ძმა“ სინეტიკის ფრანგულ-ქართული პროექტია, „ფარაჯანოვი“ – ქართველი, სომეხი, ფრანგი და უკრაინელი კინემატოგრაფისტების ნამუშევარი. კოპროდუქციას ეროვნული კინოცენტრი მთლიანად არ აფინანსებს. ორმხრივი კოპროდუქციის შემთხვევაში თითო კოპროდიუსერის შენატანი არ უნდა იყოს ფილმის ღირებულების 20%-ზე ნაკლები და 80%-ზე მეტი, ხოლო მრავალმხრივი კოპროდუქციის შემთხვევაში მინიმალური შენატანი არ უნდა აღემატებოდეს ფილმის ღირებულების 10%-ს მაქსიმალური-70%-ს. საკონკურსო პირობის მიხედვით, „მხარეების საერთაშორისო ვალდებულებების გათვალისწინებით, კოპროდიუსერების შემოქმედებითი, ტექნიკური და სამხატვრო, აგრეთვე, სამსახიობო და

აპარატურის წილი პროპორციული უნდა იყოს მათი ინვესტიციის“.
– ვკითხულობთ იმავე სტატიაში.

ეს ფაქტები მნიშვნელოვანია იმდენად, რამდენადაც 9 წლის მანძილზე, კოპროდუქციის განვითარების მიმართულებით არა მხოლოდ კინოცენტრმა, არამედ პროდიუსერთა იმ თაობამ გადადგა მნიშვნელოვანი ნაბიჯები, ვისაც გაღებული თანხის შესახებ და საქართველოს ტერიტორიაზე დახარჯული თანხის შესახებ კინოს მომავლისათვის ძალზე კონკრეტული წარმოდგენა აქვს. ამ პროცესს სათავეში ისევ პროდიუსერთა შუა თაობა უდგას – მენა-ლარიშვილი, ხალვაში, კაჭარავა და სხვები.

ჩვენი ქვეყნის სინამდვილის გათვალისწინებით, ქართულ კინოს სჭირდება ჟანრული კინოს განვითარებაც, რაც, სავარაუდოდ, მხოლოდ ამ პროცესის ხელშეწყობითა და მისი გაღრმავებითაა შესაძლებელი.

ბიბლიოგრაფია:

- კოპროდუქცია – კავშირი უცხოელ კინემატოგრაფისტებთან. 22 ივნისი, 2013 • NETGAZETI.GE • <https://netgazeti.ge/art/23014/>.
- ხელოვნება, კულტურის პოლიტიკა – კავშირი უცხოელ კინემატოგრაფისტებთან, 22. 06. 2013, netgazeti.ge. <http://beta.gnfc.ge/news/Home/პირველი ჩინური სერიალის გადაღებების დაწყების შემდეგ, შესაძლოა საქართველოში პირველი ჩინურ-ქართული კოპროდუქცია გადაიღონ> <https://netgazeti.ge/art/23014/>.
- ჰოლივუდის ცნობილი კომპანიების HBO-ს და Universal Pictures-ის წარმომადგენლები, ასევე, დამოუკიდებელი ლოკაციის მენეჯერები, პროგრამის „გადაიღე საქართველოში“ ფარგლებში, კინოგადაღებების კუთხით ქვეყნის პოტენციალს სწავლობენ <https://reginfo.ge/culture/item/14088-bolivudis-prodiuserebi-saqartveloshi-kinoxarmoebis-potenzials-sxavloben>
- სრულმეტრაჟიანი მხატვრული ფილმის 2019-2020 წელს წარმოების დაფინანსების კონკურსი <http://beta.gnfc.ge/konkursebi/>

Natia Kopaleishvili,
Shota Rustaveli Theater and Film Georgia State University,
Doctor of Arts, Assistant professor

CO-PRODUCTION - THE DEVELOPMENT STAGE OF FILM INDUSTRY

Abstract

Keywords: co-production, production, producing, unified system, film industry, co-producer, European convention

Even at the most radical stages of the film industry development, the peculiarities of Georgian filmproduction retain the characteristics that can be solved for the most important reasons of the country. In this field, a crucial meaning for the development of production is given to an essential opportunity such as co-production – a joint project of two or more countries, where in the process of organizing a dominant production, it is vital to take into account the copyright interests of the project and other issues. Co-production has its own interesting historical past - during centralized funding, in the Soviet Union, Georgia did not create large-scale co-production samples based on the children’s movie and tale examples. However, one of the well-known examples of the same practice, «Red Tent» (directed by Mikheil Kalatozishvili), was created as a result of combining broad and extensive resources of several countries, which is discussed in the study.

In the post-crisis period, the establishment of the Film Center in Georgia defined a system for promoting and organizing co-production and joint projects, which in turn established the production process in several stages: a) working on the results of co-production; b) the experience of producers in the first stage as an indicator; c) traditions of a unified production system; Vladimer Kacharava, Archil Menagharishvili, Levan Korinteli, Archil Gelovani, Lasha Khalvashi - the experience of these producers in the field of joint production allows us to gradually analyze the process of development of Georgian film production and perceive its perspectives.